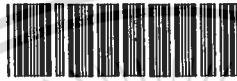

ปัญหาพิเศษ

~~เรื่อง~~ การศึกษาการเกิดรีโทรกราเดชันในข้าวต้มมัดแช่แข็ง
(Study on Retrogradation Frozen of KhaoTom Mud)

T096552

โดย

นายกฤษณะ	วัชระเกียรติศักดิ์	รหัสประจำตัว	43040674
นางสาวจตุพร	สอนศรีนุสรณ์	รหัสประจำตัว	43040679
นายอนิรุธ	บุญมาเลิศ	รหัสประจำตัว	43040698

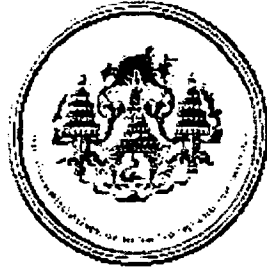
ภาควิชาอุตสาหกรรมเกษตร โครงการคณะอุตสาหกรรมเกษตร
 ๑/พ. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าลาดกระบัง
 ก 281 ก พ.ศ. 2547
 ๒54๗

เลขหมู่.....

เลขทะเบียน..... ๑๑๕๕๒

วันเดือนปี..... ๑๑/๑๑/๒๕๔๗

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ใบรับรองปัญหาพิเศษ

เรื่อง

การศึกษาการเกิดรีโทรกราเดชันของข้าวต้มมัดแช่แข็ง
(Study on Retrogradation Frozen Khao Tom Mud)

โดย

นายกฤษณะ	วัชรเกียรติศักดิ์	รหัสประจำตัว	43040674
นางสาวจตุพร	สอนศรีอนุสรณ์	รหัสประจำตัว	43040679
นายอนิรุช	บุญมาเลิศ	รหัสประจำตัว	43040698

ได้รับการพิจารณาเห็นชอบจาก

..... ๒๗ / ๕๐ / ๕๗

อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ

(ดร. พอใจ งามากร)

โครงการคณะอุตสาหกรรมเกษตร

.....
(ผศ.ดร.ระติพร หาเรือนกิจ)

คณบดีโครงการคณะอุตสาหกรรมเกษตร

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นายกฤษณะ วัชรเกียรติศักดิ์, นางสาวจตุพร สอนศรีนุสรณ์ และนายอนิรุท บุญมาเลิศ. 2547 : การศึกษาการเกิดรีโทรกราเดชันในข้าวต้มมัดแช่แข็ง (Study Retrogradation on Frozen of KhaoTom Mud) ภาควิชาอุตสาหกรรมเกษตร โครงการจัดตั้งคณะอุตสาหกรรมเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

อาจารย์ที่ปรึกษา : คร.พอใจ ถามากร , 28 หน้า

การศึกษาถึงการเกิดรีโทรกราเดชันของข้าวต้มมัดแช่แข็งที่เก็บที่อุณหภูมิ 0°C , -10°C และ -20°C โดยทำการวัดลักษณะเนื้อสัมผัสด้วยวิธีแบล็กเอ็กซ์ทรูชัน (Back Extrusion) และทดสอบความแข็งและการยอมรับโดยรวมทางประสาทสัมผัส (Hedonic Scaling Test) ในวันที่ 3 , 6 , 15 , 22 และวันที่ 28 ของการแช่แข็ง จากการทดลอง วัดลักษณะเนื้อสัมผัสด้วยวิธีแบล็กเอ็กซ์ทรูชันพบว่า ในช่วง 6 วันแรกของการแช่แข็งเกิดรีโทรกราเดชันเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และหลังจากนั้นการเกิดรีโทรกราเดชันยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแต่ในอัตราที่ต่ำกว่าในช่วงแรก โดยการแช่แข็งขณะร้อนและเย็นการเกิดรีโทรกราเดชันไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ การแช่แข็งข้าวต้มมัดที่ 0°C พบว่า เกิดรีโทรกราเดชันมากกว่าที่ -10°C และ -20°C สำหรับการแช่แข็งข้าวต้มมัดที่ -10°C และ -20°C เกิดรีโทรกราเดชันใกล้เคียงกันในช่วงระยะเวลาการแช่แข็ง 22 วัน แต่หลังจากการแช่แข็งมากกว่า 22 วัน ที่อุณหภูมิ -10°C มีแนวโน้มเกิดรีโทรกราเดชันสูงขึ้น ในขณะที่ข้าวต้มมัดที่เก็บที่อุณหภูมิ -20°C ยังมีการเกิดรีโทรกราเดชันที่คงที่ จากการทดสอบความแข็งและการยอมรับโดยรวมทางประสาทสัมผัส (Hedonic Scaling Test) พบว่า ข้าวต้มมัดที่เก็บที่อุณหภูมิต่างกันและมีอุณหภูมิเริ่มต้นต่างกันนั้นมีค่าคะแนนความแข็งและค่าการยอมรับทางประสาทสัมผัสไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญตลอดช่วงเวลาการเก็บ 28 วัน

นางกฤษณะ วัชรเกียรติศักดิ์
นางสาวจตุพร สอนศรีนุสรณ์
นาย อนิรุท บุญมาเลิศ

27/03/47

ลายมือชื่อนักศึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

วัน เดือน ปี

กิตติกรรมประกาศ

การนำเสนอปัญหาพิเศษในหัวข้อเรื่อง การศึกษาการเกิดรีโทรกราเดชันของข้าวต้มมัดแช่แข็งนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ผู้จัดทำต้องขอขอบพระคุณ ดร.พอใจ ถาமாகกร ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของข้าพเจ้า ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่ามาคอยแนะนำ ให้คำปรึกษาและดูแลเอาใจใส่ข้าพเจ้าเป็นอย่างดีเสมอมา รวมทั้งแก้ไขรายงานฉบับนี้ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณคุณพ่อและคุณแม่ของข้าพเจ้า ที่ให้กำลังใจทำงานจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและคอยเป็นกำลังใจให้ข้าพเจ้าตลอดมา และขอขอบคุณเพื่อน ๆ ทุกคนที่คอยให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้ตลอดมา

นายกฤษณะ วิชระเกียรติศักดิ์

นางสาวจตุพร สอนศรีบุญธรรม

นายอนิรุทธ บุญมาเลิศ

16 มีนาคม พ.ศ.2547

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฌ
บทที่ 1 บทนำ	1
วัตถุประสงค์	1
บทที่ 2 วารสารปริทัศน์	2
2.1 การเกิดรีโทรกราเดชัน	2
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดรีโทรกราเดชัน	9
บทที่ 3 อุปกรณ์และวิธีการทดลอง	11
3.1 วัสดุคืบและวิธีการทำขั้วคัมมัด	11
3.2 การทดลอง	11
บทที่ 4 ผลการทดลอง	13
4.1 ผลจากการวัดเนื้อสัมผัสด้วยวิธี back extrusion	13
4.2 ผลการทดสอบทางประสาทสัมผัส	15
บทที่ 5 สรุปผล	18
ข้อเสนอแนะ	19
เอกสารอ้างอิง	20
ภาคผนวก	21
ภาคผนวก ก. การวัดเนื้อสัมผัสด้วยวิธี back extrusion	22
ภาคผนวก ข. ค่าความแข็งและความชอบโดยรวม	24
ภาคผนวก ค. แบบประเมินผลทางประสาทสัมผัส	27
ประวัติผู้เขียน	28

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 ค่าแรงสูงสุด (นิวตัน) ของข้าวต้มมัดที่เก็บ 0°C , 10°C และ -20°C และอุณหภูมิเริ่มต้นการแช่แข็ง ขณะร้อนและเย็น	13
ตารางที่ ข.1 ค่าความแข็งและความชอบ โดยรวมของข้าวต้มมัด ที่ระยะเวลาเก็บ 3 วัน	24
ตารางที่ ข.2 ค่าความแข็งและความชอบ โดยรวมของข้าวต้มมัด ที่ระยะเวลาเก็บ 6 วัน	24
ตารางที่ ข.3 ค่าความแข็งและความชอบ โดยรวมของข้าวต้มมัด ที่ระยะเวลาเก็บ 15 วัน	25
ตารางที่ ข.4 ค่าความแข็งและความชอบ โดยรวมของข้าวต้มมัด ที่ระยะเวลาเก็บ 22 วัน	25
ตารางที่ ข.5 ค่าความแข็งและความชอบ โดยรวมของข้าวต้มมัด ที่ระยะเวลาเก็บ 28 วัน	26

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 กลไกการเกิดรีโททรานเคชันของสตาร์ชข้าวพันธุ์ Akihikari	3
ภาพที่ 2.2 การรวมตัวของโมเลกุลอะไมโลเพกตินสายสั้น (A และ B1) ในสารละลายสตาร์ชเมื่อเก็บที่อุณหภูมิค่าเป็นเวลานานและหลัง จากการอิมิตัวระหว่างพันธะไฮโดรเจนของอะไมโลสและ อะไมโลเพกติน	4
ภาพที่ 2.3 ลักษณะเกลียวของอะไมโลสในระหว่างการเกิดเจลาติไนเซชันและ รีโทรทรานเคชัน	5
ภาพที่ 2.4 การเปลี่ยนแปลงความแข็งของโครงสร้างแสดงค่าเป็น โมดูลัสเมื่อ เกิดการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิ	6
ภาพที่ 2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างอุณหภูมิและอัตราการเกิดผลึก	7
ภาพที่ 4.1 แสดงค่าความแข็งของข้าวต้มมัดเก็บที่อุณหภูมิ 0 °C , -10 °C และ -20 °C เป็นระยะเวลา 28 วัน โดยวิธี Back Extrusion	14
ภาพที่ 4.2 แสดงผลการทดสอบทางประสาทสัมผัสด้านความแข็ง	15
ภาพที่ 4.3 แสดงผลการทดสอบทางประสาทสัมผัสด้านความชอบโดยรวม	16
ภาพที่ ก.1 ตัวอย่างของการวัดความแข็งของข้าวต้มมัดด้วยเครื่อง texture analysis วิธี Back Extrusion	23

บทที่ 1

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีผลผลิตเกษตรโดยเฉพาะข้าวและข้าวเหนียวในปริมาณมาก การบริโภคทั้งในรูปของสดและการแปรรูปจึงควรมีการส่งเสริม การแปรรูปจะทำให้สามารถเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรนั้น อีกทั้งยังเป็นการช่วยยืดอายุการเก็บของผลผลิต การแปรรูปข้าวเหนียวเป็นข้าวต้มมัด เป็นของหวานไทยที่ได้รับความนิยมและมีรสชาติอร่อย นอกจากจะแปรรูปเพื่อรับประทานภายในประเทศแล้ว การส่งออกเพื่อให้ชาวต่างชาติได้มีโอกาสชิมอาหารของไทยจึงเป็นการช่วยเศรษฐกิจของประเทศด้วย การแช่แข็งนับเป็นแนวทางหนึ่งในการรักษาคุณภาพและยืดอายุการเก็บรักษาข้าวต้มมัด ไม่ให้เสื่อมเสียระหว่างการขนส่ง

ผลิตภัณฑ์จำพวกแป้งจะเกิดรีโทรกราเดชันในระหว่างการเก็บที่อุณหภูมิต่ำ ทำให้เนื้อสัมผัสแข็ง ไม่อ่อนนุ่ม การทดลองนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการควบคุมส่วนประกอบและสถานะที่มีต่อการแช่แข็งข้าวต้มมัด เพื่อให้เกิดรีโทรกราเดชันน้อยที่สุด ผลิตภัณฑ์สามารถได้รับการยอมรับสูงหลังการคั้นรูป (thawing) มีรสชาติและเนื้อสัมผัสใกล้เคียงกับผลิตภัณฑ์ข้าวต้มมัดที่ผ่านการนึ่งใหม่ๆ

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการแช่แข็ง โดยศึกษาถึงผลของอุณหภูมิเริ่มต้นในการแช่แข็ง อุณหภูมิการแช่แข็งและระยะเวลาการแช่แข็งที่มีต่อการเกิดรีโทรกราเดชันและเนื้อสัมผัสของข้าวต้มมัดหลังจากการคั้นรูป

บทที่ 2

วารสารปริทัศน์

2.1 การเกิดรีโทรกราเดชัน

2.1.1 ความหมายการเกิดรีโทรกราเดชัน

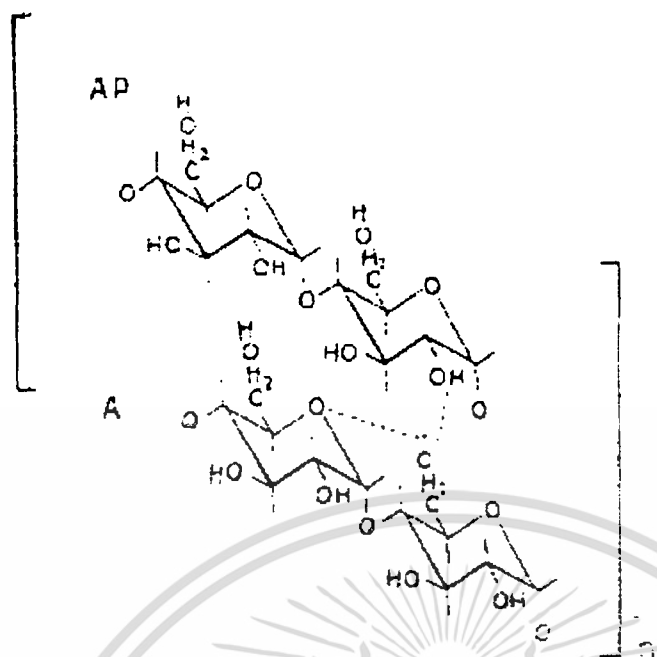
ปัจจุบันการเกิดรีโทรกราเดชันได้ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเกิดรีโทรกราเดชันมีบทบาทสำคัญในการเกิดความเก่า (Staling) ของขนมปัง ข้าวสุก และอาหารที่มีแป้งเป็นองค์ประกอบหลัก การเกิดรีโทรกราเดชันของแป้งเป็นปรากฏการณ์ ที่ขึ้นอยู่กับเวลาและอุณหภูมิซึ่งจะนำไปสู่การเกิดผลึก (Crystallization) บางส่วนในองค์ประกอบของสตาร์ช

Atwell *et al.* (1988) ให้คำจำกัดความของการเกิดรีโทรกราเดชันว่า การเกิดรีโทรกราเดชันของแป้ง เกิดขึ้นเมื่อโมเลกุลแป้งที่เกิดเจลลาคีในเซชันแล้ว มารวมกันในลักษณะ โครงสร้างที่เป็นระเบียบซึ่งเป็นการสร้างพันธะไฮโดรเจนขึ้นใหม่ในระหว่างโมเลกุล หรือภายในโมเลกุลเอง เกิดโครงสร้างเป็นเกลียวภายใต้สภาวะที่เหมาะสมมีผลทำให้เกิดผลึก

2.1.2 กลไกการเกิดรีโทรกราเดชัน

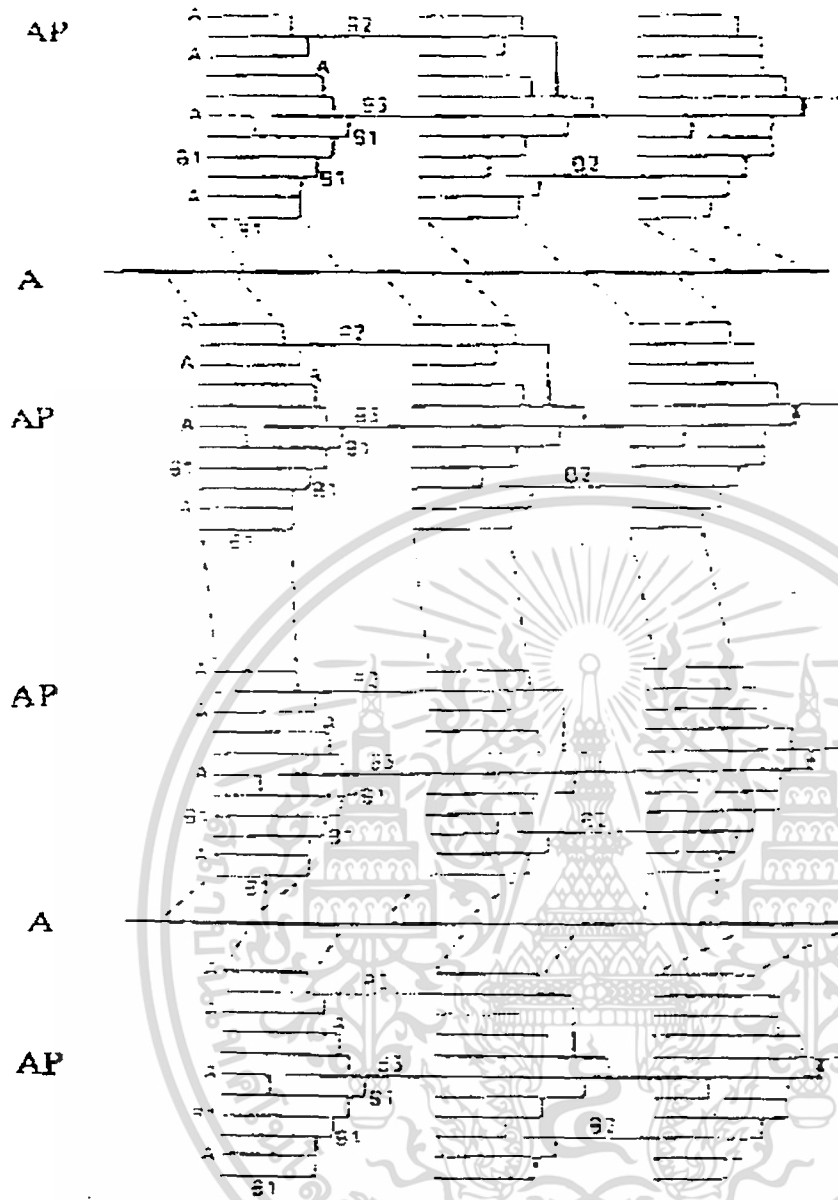
กลไกการเกิดรีโทรกราเดชันเป็นกระบวนการเกิดผลึกของแป้งที่เกิดเจลลาคีในเซชันแล้วเมื่ออุณหภูมิลดลง ทำให้เกิดการจัดเรียงตัวของโมเลกุลอะไมโลสและอะไมโลเพคตินด้วยพันธะไฮโดรเจนมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการกระจายตัวของโมเลกุลอะไมโลสในน้ำแป้งจากเดิมที่เป็นอสัณฐานไปเป็นผลึก หลังจากนั้นโมเลกุลของอะไมโลเพคตินจะจัดเรียงตัวเป็นเส้นตรงและจับกันเป็นผลึก การจับกันนี้มีผลทำให้น้ำที่เคยจับกันอยู่ก่อนตอนที่โครงสร้างร่างแหต้องถูกกำจัดออกไป ผลลัพธ์ที่พวกเขาจะเกิดการแยกน้ำ (Syneresis) ซึ่งสังเกตได้จากการที่มีน้ำซึมออกมาที่ผิวของผลิตภัณฑ์ ทำให้เจลมีความชื้นลดลง

การเกิดรีโทรกราเดชันเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากการเกิดเจลลาคีในเซชันเมื่ออุณหภูมิลดลง ดังนั้นการเกิดเจลลาคีในเซชันจึงมีความสำคัญต่อการเกิดรีโทรกราเดชันของแป้ง Tako and Hizukuri (2000) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสารละลายสตาร์ชข้าวพันธุ Akihikari ความเข้มข้นร้อยละ 4 ซึ่งเกิดเจลลาคีในเซชันแล้ว มาเก็บที่อุณหภูมิ 25°C และ 40°C นาน 24 ชั่วโมง พบว่าการเกิดพันธะไฮโดรเจนระหว่างอะไมโลสและอะไมโลเพคตินของสตาร์ชเปลี่ยนแปลงไป แสดงดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 กลไกการเกิดรีโทรกราเดชันของสตาร์ซ์ข้าวพันธุ Akihikari
ที่มา : Tako and Hizukuri (2000)

จากภาพที่ 2.1 การเกิดพันธะไฮโดรเจนในสารละลายสตาร์ชนอกจากจะเกิดระหว่างออกซิเจนอะตอมที่ 6 ของอะไมโลสอะตอมหมู่ไฮดรอกซิลตำแหน่งที่ 2 ของอะไมโลเพคตินแล้วการเกิดพันธะไฮโดรเจนอาจเกิดขึ้นระหว่างหมู่ไฮดรอกซิลตำแหน่งที่ 2 ของอะไมโลสกับโมเลกุลอื่นหรืออาจเกิดกับออกซิเจนตำแหน่งที่ 6 ของอะไมโลเพคตินสายสั้น (A และ B1) เมื่อเก็บสารละลายสตาร์ชที่อุณหภูมิต่ำเป็นเวลานาน การเกิดพันธะไฮโดรเจนระหว่างหมู่ไฮดรอกซิลอะไมโลเพคตินด้วยพันธะไฮโดรเจน แสดงดังภาพที่ 2.2 พันธะไฮโดรเจนนี้เกิดขึ้นจากกรลดลงของ Brownian motin และพลังงานจลน์ของอะไมโลเพคตินและ โมเลกุลของน้ำระหว่างการเก็บรักษาที่อุณหภูมิ 25°C และ 40°C (Tako and Hizukuri. 2000)

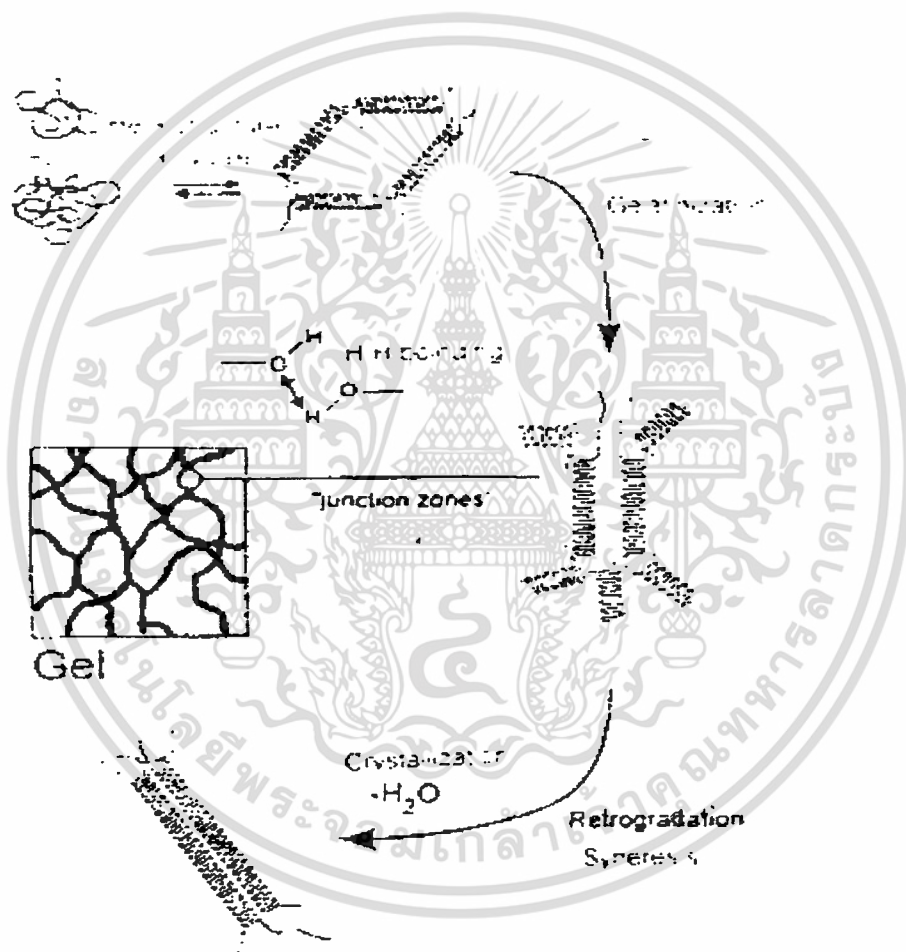

ภาพที่ 2.2 การรวมตัวของโมเลกุลอะไมโลเพคตินสายสั้น (A และ B1) ในสารละลายสตาร์ชเมื่อเก็บที่อุณหภูมิต่ำเป็นเวลานานและหลังจากการอิมิตวาระหว่างพันธะไฮโดรเจนของอะไมโลสและอะไมโลเพคติน

ที่มา : Tako and Hizukuri (2000)

Klucinac and Thomson (1999) พบว่าในระหว่างการเกิดรีโทรกราเดชัน โมเลกุลของอะไมโลสจะฟอร์มตัวเป็นเกลียวคู่ (Double-helical) เกิดจากการรวมตัวของกลูโคสประมาณ 40-70 หน่วย และ โมเลกุลของอะไมโลเพคตินก็จะฟอร์มตัวเป็นเกลียวคู่เช่นเดียวกันแต่สั้นกว่า เนื่องจากข้อจำกัดของโครงสร้างที่มีกิ่งก้านสาขาจากนั้นเกลียวคู่ที่เกิดขึ้นจะรวมตัวเป็นผลึก ลักษณะเกลียวของอะไมโลสในระหว่างการเกิดเจลาติไนเซชัน แสดงดังภาพที่ 2.3

นอกจากนี้การเกิดรีโทรกราเดชันยังมีผลทำให้ผลึกของอะไมโลสและอะไมโลเพคตินการหักเหแสงเป็นแบบบี (B-pattern) เมื่อศึกษาด้วยการเลี้ยวเบนของรังสีเอ็กซ์ โดยที่ผลึกของอะไมโลเพคตินสามารถเปลี่ยนแปลงแบบผันกลับได้เมื่อให้ความร้อนที่อุณหภูมิ สูงกว่า 70°C

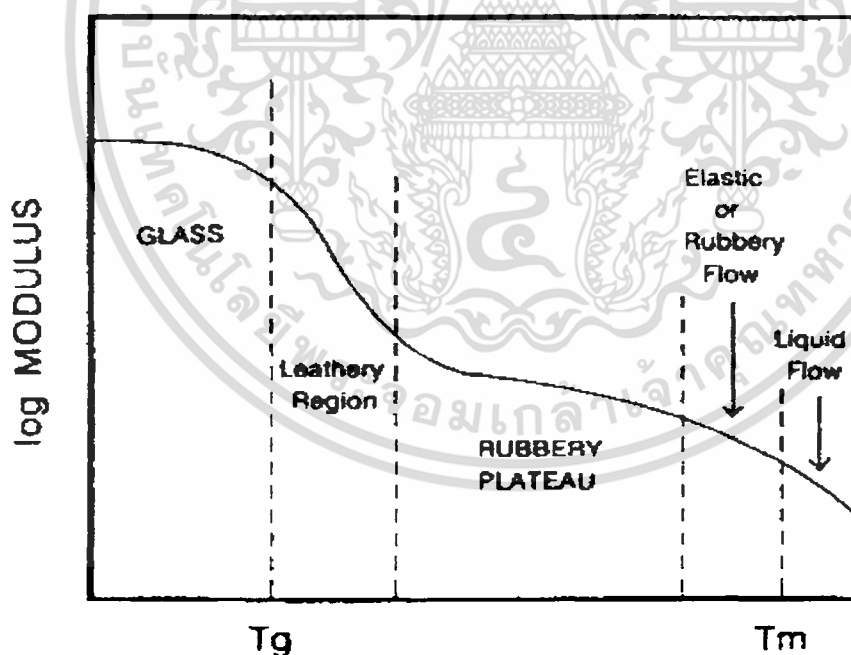

ภาพที่ 2.3 ลักษณะเกลียวของอะไมโลสในระหว่างการเกิดเจลาติไนเซชันและรีโทรกราเดชัน
ที่มา : Borchard (1996)

2.1.3 การเกิดผลึกระหว่างการเกิดการรีโทรกราเดชัน

การเกิด โพลีเมอร์หรือการเกิดรีโทรกราเดชันของสสารสามารถอธิบายได้โดยใช้ทฤษฎีกลไกการเกิดผลึก (Theory of crystallization kinetics) ของสสาร โดยที่ความแข็งแรงของโครงสร้างของสสารหรืออาหารจะแตกต่างกันเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิ ดังภาพที่ 2.4 ซึ่งแสดงการเปลี่ยนแปลงของความแข็งแรงของโครงสร้างโดยแสดงค่าเป็น โมดูลัส (Modulus) เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิ

เมื่ออุณหภูมิของอาหารต่ำกว่า T_g อาหารจะเปราะและแตกง่าย T_g เป็นอุณหภูมิเฉพาะของอาหารแต่ละชนิด ดังนั้นอาหารแต่ละชนิดจึงมี T_g ไม่เท่ากัน T_g เป็นอุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลงคุณสมบัติทางกลของสารซึ่งเป็นของแข็งที่มีความหนืดสูงมากคล้ายแก้วหรือมีค่าโมดูลัสสูง เป็นสสารที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้น (แสดงเป็นค่าโมดูลัสที่ลดต่ำลง) เมื่อเพิ่มอุณหภูมิของอาหารให้สูงกว่า T_g สสารจะเป็นของแข็งที่เปลี่ยนแปลงรูปร่างได้ง่ายขึ้นแต่ยังไม่สามารถไหลได้เหมือนของเหลว มีลักษณะเหนียวคล้ายหนัง (Leathery) หรือเหนียวเป็นยาง และเมื่อเพิ่มอุณหภูมิของสารจนสูงกว่า T_m สสารจะมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับของเหลว (Liquid-like) คือไหลได้และเปลี่ยนแปลงรูปร่างตามภาชนะ เนื่องจากโครงสร้างมีความแข็งแรงลดลง (ค่าโมดูลัสลดต่ำลง) เพราะแรงยึดเกาะภายในของอาหารลดลงเมื่อเพิ่มอุณหภูมิ จึงทำให้อาหารเปลี่ยนแปลงรูปร่างได้ง่ายเหมือนของเหลว

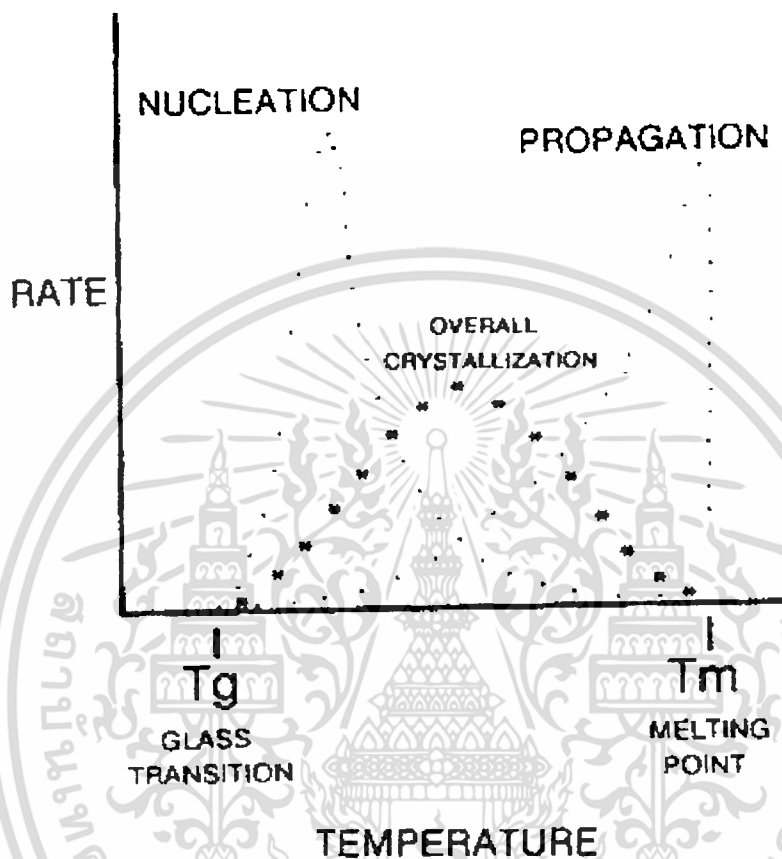

ภาพที่ 2.4 การเปลี่ยนแปลงความแข็งแรงของโครงสร้างแสดงค่าเป็น โมดูลัสเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิ

ที่มา : Slade and Levine (1991)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การเกิดผลึกของสสารในระหว่างการเกิดรีโทรกราชัน ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ 1) การเกิดนิวคลีโอซัน (Nucleation) หรือการเกิดอนุภาคใหม่ของผลึกและเติบโตขึ้นจนมีขนาดหนึ่ง และ 2) โพรพาเกชัน (Propagation) คือการจำนวนและการขนาดของผลึก ดังภาพที่ 2.5 ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอุณหภูมิกับอัตราการเกิดผลึกของสสาร

ภาพที่ 2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างอุณหภูมิและอัตราการเกิดผลึก

ที่มา : Slade and Levine (1991)

อัตราการเกิดผลึกของสสารขึ้นอยู่กับอุณหภูมิ โดยผลึกจะขึ้นอยู่ในช่วงอุณหภูมิ $T_g < T < T_m$ ซึ่งเป็นช่วงอุณหภูมิที่สสารมีสภาพเหนียวเป็นยาง ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นในภาพที่ 2.6 ดังนั้นการเกิดผลึกของสสารจึงสามารถเกิดขึ้นได้ในสภาพเหนียวเป็นยางเท่านั้น และจากการทดลองพบว่า สารละลายอะไมโลเพคติน ที่มีปริมาณน้ำมากกว่าร้อยละ 27 สามารถเกิดผลึกได้ในช่วง T_g เท่ากับ -50°C และ T_m ประมาณ 60°C จากภาพที่ 2.5 การเกิดนิวคลีโอซันเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อมีสถานะเป็นของเหลว ซึ่งทำให้สสารเคลื่อนตัวตลอดเวลาและฟอร์มตัวเป็นนิวคลีโอ (Nuclei) จำนวนการเกิดนิวคลีโอซันขึ้นอยู่กับอัตราการทำความเย็น นิวคลีโอเป็นอนุภาคที่เคลื่อนที่ได้เร็วมากจึงเรียกว่า หน่วยเคลื่อนที่ (Kinetic unit) ซึ่งแต่ละหน่วยอยู่ในตำแหน่ง เวลา ความเร็ว พลังงานและ

ความเข้มข้นแตกต่างกันมาก เนื่องจากความไม่สม่ำเสมอหน่วยเคลื่อนที่ 2 อนุภาค อาจมาเชื่อมต่อกันและอาจมีอนุภาคที่ 3 และอนุภาคอื่นๆ มาเชื่อมต่อกัน การรวมกันในลักษณะนี้เรียกว่า คลัสเตอร์ (Cluster) และเจริญเติบโตเป็นเอมบริโอ (Embryo) และนิวเคลียส (Nucleus) ถ้านิวเคลียสรับเอมบริโอและคลัสเตอร์เข้ามาเพิ่มขึ้นจะมีการเปลี่ยนแปลงเป็นผลึก นิวเคลียสจะไม่เกิดขึ้นถ้า $T < T_g$ ซึ่งโมเลกุลของสสารส่วนใหญ่จะไม่เคลื่อนที่ในสถานะของแข็งที่ $\eta = 10^{-12}$ PaS อัตราการเกิดนิวเคลียสจะลดลงเมื่ออุณหภูมิของสสารเพิ่มขึ้น โดยอัตราการเกิดนิวเคลียสจะเป็นศูนย์เมื่ออุณหภูมิของสสารเท่ากับ T_m และเมื่ออุณหภูมิของสสารสูงกว่า T_g เล็กน้อยอัตราการเกิดนิวเคลียสจะสูงที่สุด

สำหรับการเกิด โพรพาเกชันจะเกิดขึ้นเมื่อสสารมีสถานะเป็นของเหลว ดดยอัตราการเกิด โพรพาเกชันเท่ากับศูนย์เมื่ออุณหภูมิของสสารมีค่าเท่ากับ T_g เพิ่มขึ้นเมื่ออุณหภูมิของสสารเพิ่มขึ้น โดยอัตราการเกิด โพรพาเกชันจะมีค่าสูงสุดเมื่ออุณหภูมิของสสารต่ำกว่า T_m เล็กน้อย ดังนั้น จากภาพที่ 2.5 การเกิดผลึกของสสารในระหว่าง การเกิด โพรพาเกชัน ซึ่งเป็นผลมาจากการเกิดนิวเคลียสและ โพรพาเกชันจะเกิดสูงสุดที่ช่วงอุณหภูมิตรงกลางระหว่าง T_g และ T_m และอัตราการเกิดผลึกจะเป็นศูนย์เมื่ออุณหภูมิของสสารเท่ากับ T_g และ T_m

2.1.4 ผลจากการเกิดรีโทรกราเดชันที่มีต่อเจลของแป้ง

การเกิดรีโทรกราเดชันเป็นการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพทำให้คุณสมบัติเปลี่ยนแปลงไปผลจากการเกิดรีโทรกราเดชันที่มีต่อเจลของแป้ง มีดังนี้

1. ทำให้เจลแป้งสลายตัว ได้ยาก เมื่อสัมผัสกับกรดหรือเอนไซม์ เนื่องจากการเรียงตัวระหว่างโมเลกุลด้วยพันธะ ไฮโดรเจน ทำให้โครงสร้างแน่นและแข็งเพิ่มมากขึ้น โมเลกุลอิสระของน้ำที่อยู่ภายในจะถูกบีบออกมาออกเจล

2. ทำให้เจลของแป้งขุ่น เนื่องจากเกิดผลึกมากมายและหลายขนาด โดยขึ้นอยู่กับชนิดของแป้ง แป้งที่เกิดผลึกใหญ่กว่า 250 นาโนเมตร แสงจะสามารถผ่านไม่ได้ และสะท้อนออกมาออกมาเจลที่ได้จึงมีลักษณะขุ่นแต่ถ้าผลึกมีขนาดเล็กกว่า 250 นาโนเมตร แสงผ่านได้เจลที่ได้จะมีลักษณะใส

3. เจลของแป้งที่เกิดรีโทรกราเดชันจะไม่ทำปฏิกิริยากับสารละลายไอโอดีนได้น้อย

4. ทำให้แป้งที่เกิดรีโทรกราเดชันละลายน้ำได้น้อยลง แต่ยังละลายได้ดีในสารละลาย

โซเดียมไฮดรอกไซด์

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดรีโทรกราเดชัน

Wang และ Janc (1994) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุณหภูมิทรานซิชัน (glass transition temperature : T'_g) และการรีโทรกราเดชันของแป้งที่มีน้ำตาลและมอลโทเด็กซ์ทรินซึ่งน้ำตาลประกอบด้วยกลูโคส ฟรุคโทส มอลโทสและซูโครสที่มีความเข้มข้น 6% และ 9% โดยนำตัวอย่างไปวัดค่า T'_g ด้วยเครื่อง Differential scanning calorimeter (DSC) แล้วนำไปเก็บที่อุณหภูมิ 2°C และ -20°C พบว่า การเกิดรีโทรกราเดชันของตัวอย่างที่เก็บที่อุณหภูมิ -20°C น้อยกว่าที่ 2°C ดังนั้นการเก็บตัวอย่างที่อุณหภูมิแช่แข็งต่ำกว่า T'_g ของตัวอย่าง (T'_g ของตัวอย่างอยู่ในช่วง -11.1°C ถึง -18.2°C) จะทำให้ตัวอย่างมีความเสถียรในการเก็บและเกิดการรีโทรกราเดชันน้อย และตัวอย่างแป้งที่มีฟรุคโทสเกิดรีโทรกราเดชันมากกว่ากลูโคส มอลโทสและซูโครสทั้งที่เก็บที่ 2°C และ -20°C โดยที่ 9% ฟรุคโทสที่เก็บที่ -20°C นาน 21 วัน ทำให้เกิดรีโทรกราเดชันมากที่สุด (57%) และถึงแม้ว่ามอลโทเด็กซ์ทรินจะเพิ่มความเสถียรในการเก็บแต่ก็ยังคงพบว่าทำให้เกิดรีโทรกราเดชันในอาหารพวกแป้ง ฉะนั้นเมื่อวัดค่า T'_g ของตัวอย่างแล้วจะช่วยให้สามารถเลือกใช้อุณหภูมิแช่แข็งที่เหมาะสมและเกิดการรีโทรกราเดชันน้อยที่สุด

Leon และคณะ (1997) ศึกษาผลกระทบของระยะเวลาในการแช่แข็งและอุณหภูมิที่ใช้ในการแช่แข็งต่อการเกิดรีโทรกราเดชันของโดขนมปังที่ -18°C โดยอบโดขนมปัง (dough) ที่ผ่านการแช่แข็งและโดที่ไม่ผ่านการแช่แข็ง ทำการเก็บที่อุณหภูมิต่างกัน จากนั้นนำมาให้ความร้อนอีกครั้ง โดยใช้เครื่องดิฟเฟอเรนเชียล สแกนนิ่ง แคลลอริมิเตอร์ (Differential Scanning Calorimeter : DSC) เพื่อศึกษาว่าผลของการแช่แข็งและสภาวะการเก็บโดที่มีผลต่อการเกิดเจลาคีโนซิสและรีโทรกราเดชันของขนมปัง จากการศึกษพบว่า โดที่เก็บไว้ที่ -18°C หลังจากเก็บโดไว้ 50 วัน มีการเพิ่มขึ้นของค่าเอนทัลปีของการเกิดเจลาคีโนซิส (ΔH_g) และหลังจากเก็บโดไว้ 230 วัน พบว่า อุณหภูมิเริ่มต้นของการหลอมละลายผลึก (T_0) ของแป้งที่เกิดรีโทรกราเดชันลดลง และช่วงของอุณหภูมิในการเกิดเจลาคีโนซิส (ΔT_g) เพิ่มขึ้น จากการทดลองยังพบว่า การเพิ่มขึ้นของปฏิกริยารีโทรกราเดชันในแป้งเกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการแช่แข็ง

Silverio และคณะ (2000) ศึกษาการเกิดรีโทรกราเดชัน (retrogradation) ของอะไมโลเพกติน (amylopectin) ในแป้งตัวอย่างแป้ง 10 ชนิดได้แก่ รัญพีซ 6 ชนิดคือข้าวสาลี, ข้าวไร, ข้าวบาร์เลย์ (ชนิดนอมอลอะไมโลส: normal — amylose, ไฮอะไมโลส: high — amylose และ แวกซี: waxy) มันฝรั่ง 3 ชนิดคือ ดีซีรี (Desiree), พริวเวนต์ (Prevalent), ไฮอะไมโลเพกติน (high — amylopectin) และถั่ว 1 ชนิดคือ ซิงเกิลพี (single pea)

โดยตรวจวัดการเกิดรีโทรกราเคชัน ด้วยเครื่องดิฟเฟอเรนเชียลสแกนนิ่งแคลอริมิเตอร์ (Differential Scanning Calorimeter: DSC) ในวันที่ 2 และ 4 ของการเก็บตัวอย่างเก็บตัวอย่างที่อุณหภูมิ 6°C ในวันแรก (24 ชม.) เพื่อเหมาะแก่การเกิดนิวคลีเอชัน (nucleation) วันที่ 2 เก็บไว้ที่ 30 หรือ 40°C เพื่อเหมาะแก่การเกิดกระบวนการโพรพาเกชัน (propagation) และนำไปตรวจวัดส่วนการเก็บตัวอย่างในวันที่ 3 และ 4 จะทำการเก็บเช่นเดียวกับ 2 วันแรก โดยทำซ้ำอีก 1 รอบ

วงจรอุณหภูมิ (temperature cycling) มีผลอย่างมากต่อการกลับมารวมตัวเป็นผลึกใหม่ (รีคริสตัลไลเซชัน: recrystallization) ของอะไมโลเพกติน ตัวอย่างที่ผ่านวงจรอุณหภูมิเมื่อเปรียบเทียบกับตัวอย่างแป้งชนิดเดียวกันซึ่งผ่านการเก็บที่ 6°C 2 วันพบว่าพลังงานความร้อน (เอนทัลปี: enthalpy: ΔH) ในการหลอมละลาย recrystallized amylopectin ลดลง และอุณหภูมิที่อะไมโลเพกตินเกิดกระบวนการโพรพาเกชัน (propagation) มีผลกระทบอย่างมากต่ออุณหภูมิเริ่มต้นการหลอมละลาย (onset temperature: T_0)

บทที่ 3

อุปกรณ์และวิธีการทดลอง

3.1 วัตถุประสงค์และวิธีการทำข้าวต้มมัด

3.1.1 ส่วนผสมของข้าวต้มมัด

1.1.1 ข้าวเหนียว	800	กรัม
1.1.2 หัวกะทิจากมะพร้าวขูด	1	กิโลกรัม
1.1.3 น้ำตาลทราย	300	กรัม
1.1.4 เกลือ	20	กรัม
1.1.5 กล้วยน้ำว่า	1	หวี
1.1.6 ใบตอง		

3.1.2 วิธีทำข้าวต้มมัด

- 1.2.1 แช่วข้าวเหนียวทิ้งไว้ 3-4 ชั่วโมง เสร็จแล้วพักไว้ให้สะเด็ดน้ำ
- 1.2.2 ตั้งกระทะทองเหลือง นำกะทิ น้ำตาลทรายและเกลือมาคนให้เข้ากัน ใส่ข้าวเหนียวลงไป กวนต่อไปจนแห้ง ใช้ไฟอ่อนข้างอ่อน
- 1.2.3 ฉีกใบตองกว้าง 5 นิ้ว ยาว 6 นิ้ว ตัด 2 ชั้น ให้ขนาดใกล้เคียงกัน
- 1.2.4 วางข้าวเหนียวแล้วจึงใส่กล้วย เอาข้าวเหนียวทับอีกครั้ง แล้วห่อจับหัวท้ายพับเข้าหากัน นึ่ง 40 – 45 นาที

3.2 การทดลอง

3.2.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการทดลอง

- เครื่องวัดลักษณะเนื้อสัมผัส รุ่น TA-XT2i
- หัววัดขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 35 มิลลิเมตร พร้อมก้านต่อ
- กระบอกพลาสติก
- ฐานรอง
- ค้อนน้ำหนักขนาด 5 กิโลกรัม
- เครื่องชั่ง

3. 2.2 วิธีการทดลอง

ปัจจัยมีศึกษามี 2 ปัจจัย คือ

1. อุณหภูมิการเก็บที่ 0°C , -10°C และ -20°C
2. อุณหภูมิเริ่มต้นการแช่แข็งขณะร้อน(อุณหภูมิประมาณ 50°C) และขณะเย็น (อุณหภูมิห้อง)

3.2.2.1 การวัดลักษณะเนื้อสัมผัส

วัดลักษณะเนื้อสัมผัสของข้าวเหนียวโดยใช้เครื่อง Texture analyser แบบ Back extrusion (BE) ของข้าวเหนียวที่ผ่านการแช่แข็ง (0°C , -10°C และ -20°C) แต่ละตัวอย่าง ๆ ละ 2 ครั้ง ใน วันที่ 3 , 6 , 15 , 22 และวันที่ 28 ของการแช่แข็ง โดยละลายน้ำแข็งของข้าวต้มมัดจนถึงอุณหภูมิห้องแล้วจึงนำมาวัดในแต่ละตัวอย่างค่าแรงที่อ่านได้มีหน่วยเป็น “นิวตัน” นำค่าแรงสูงสุดที่วัดได้มาหาค่าเฉลี่ยเป็นค่าความแข็ง

3.2.2.2 การทดสอบประสาทสัมผัส

นำข้าวต้มมัดแช่แข็งมาละลายน้ำแข็ง (thaw) แล้วนำไปนึ่งนาน 15 นาที ทั้งไว้จนมีอุณหภูมิเท่ากับอุณหภูมิห้อง หั่นข้าวต้มมัดเป็นชิ้น ๆ นำไปให้ผู้ทดสอบ (tester) ทำการทดสอบ ใช้ผู้ทดสอบจำนวน 12 คนและให้ผู้ทดสอบประเมินคุณภาพทางด้านความแข็งและความชอบโดยรวม ทำการวิเคราะห์ในวันที่ 3 , 6 , 15 , 22 และวันที่ 28 ของการแช่แข็ง

ทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS แบบ Factorialระดับ 3×2 และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้วยวิธี Duncan ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 %

บทที่ 4

ผลการทดลองและอภิปรายผลการทดลอง

4.1 ผลการวัดเนื้อสัมผัสด้วยวิธี back extrusion

ตารางที่ 4.1 ค่าแรงสูงสุด (นิวตัน) ของข้าวต้มมัดที่เก็บ 0 °C, -10 °C และ -20 °C และอุณหภูมิเริ่มต้นการแช่แข็งขณะร้อนและเย็น

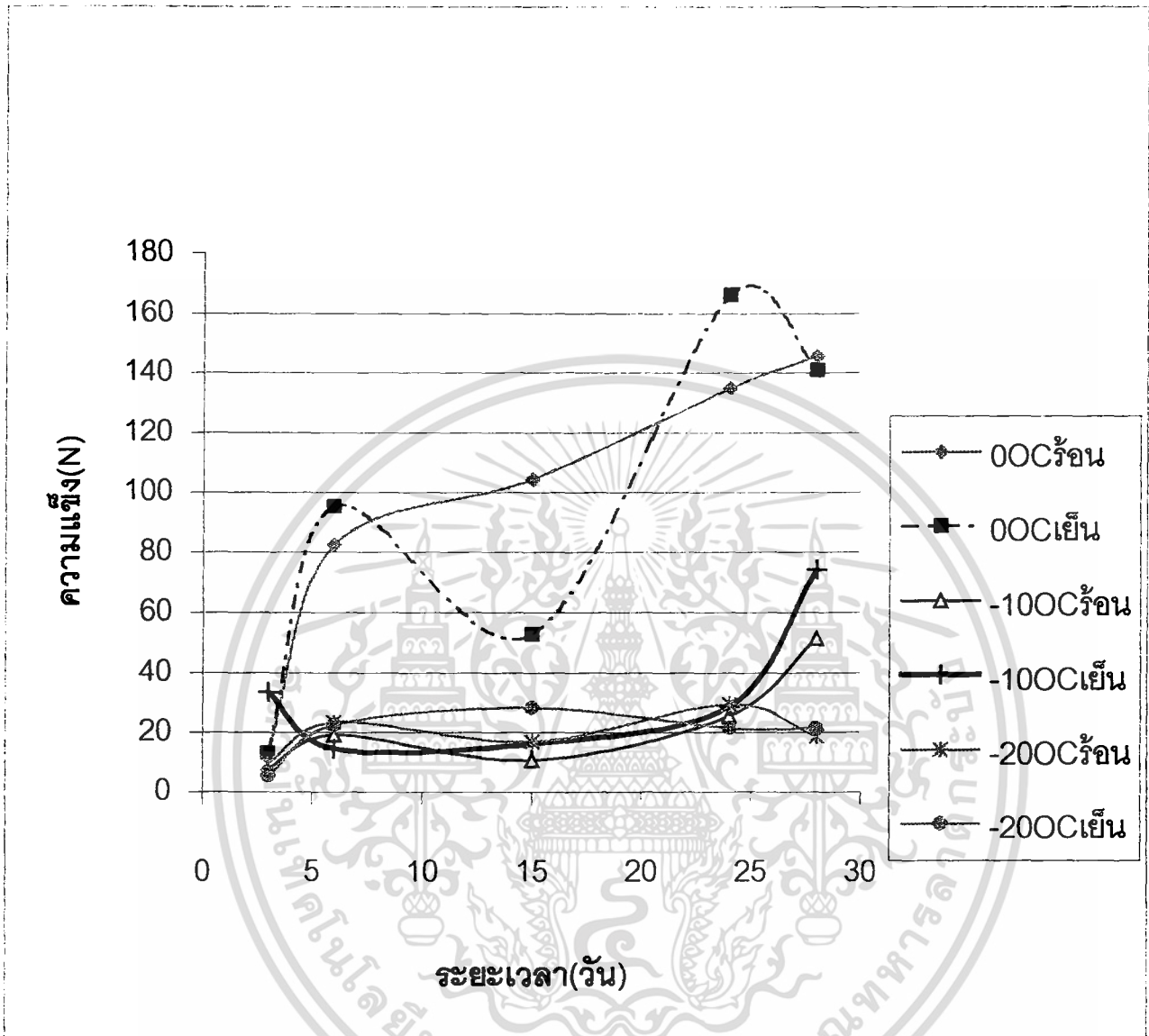
ระยะเวลา แช่แข็ง (วัน)	แรง(นิวตัน)					
	0 °C		-10 °C		-20 °C	
	ร้อน	เย็น	ร้อน	เย็น	ร้อน	เย็น
3	13.14	13.14	7.88	33.46	9.51	5.4
6	82.46	95.26	19.12	14.58	23.41	22.41
15	104.33	52.93	10.75	16.24	16.91	28.27
24	134.86	166.27	25.43	28.73	29.33	21.4
28	145.83	141.11	51.4	74.26	18.63	21.41

จากผลการทดลองพบว่า

เมื่อระยะเวลาการแช่แข็งเพิ่มขึ้น ผลลักษณะข้าวต้มมัดจะแข็งขึ้น แต่พบว่าความแข็งที่เพิ่มขึ้นในช่วง 3 – 6 วันแรกมีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเห็นได้ชัดเจนในข้าวต้มมัดที่มีอุณหภูมิแช่แข็งที่ 0 °C

หลังจากแช่แข็ง 6 วัน ที่อุณหภูมิ -10 °C มีความแข็งเพิ่มขึ้นแต่เพิ่มในอัตราที่ต่ำและค่อนข้างคงที่จนถึงวันที่ 22 หลังจากนั้นความแข็งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ส่วนที่อุณหภูมิ -20 °C มีความแข็งเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำและค่อนข้างคงที่ตลอดการทดลอง 28 วัน ดังแสดงในตารางที่ 4.1 และภาพที่ 4.1

อย่างไรก็ตามพบว่าที่อุณหภูมิแช่แข็งเดียวกัน ไม่พบความแตกต่างของค่าความแข็งของข้าวต้มมัดที่เก็บที่อุณหภูมิเริ่มต้นต่างกัน

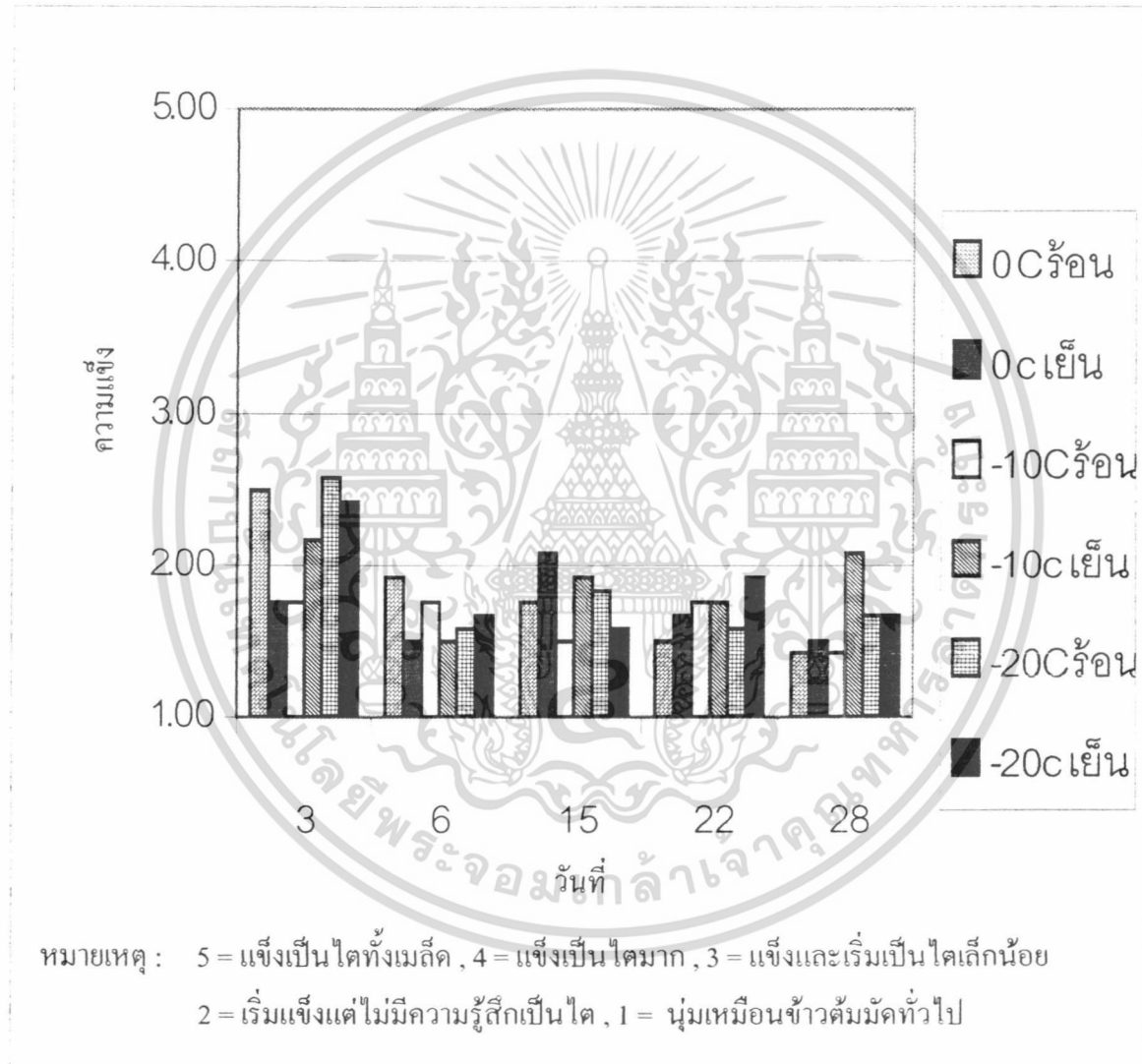

ภาพที่ 4.1 แสดงค่าความแข็งของข้าวต้มมัดเก็บที่อุณหภูมิ 0 °C .-10 °C และ -20 °C เป็นระยะเวลา 28 วัน โดยวิธี Back Extrusion

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

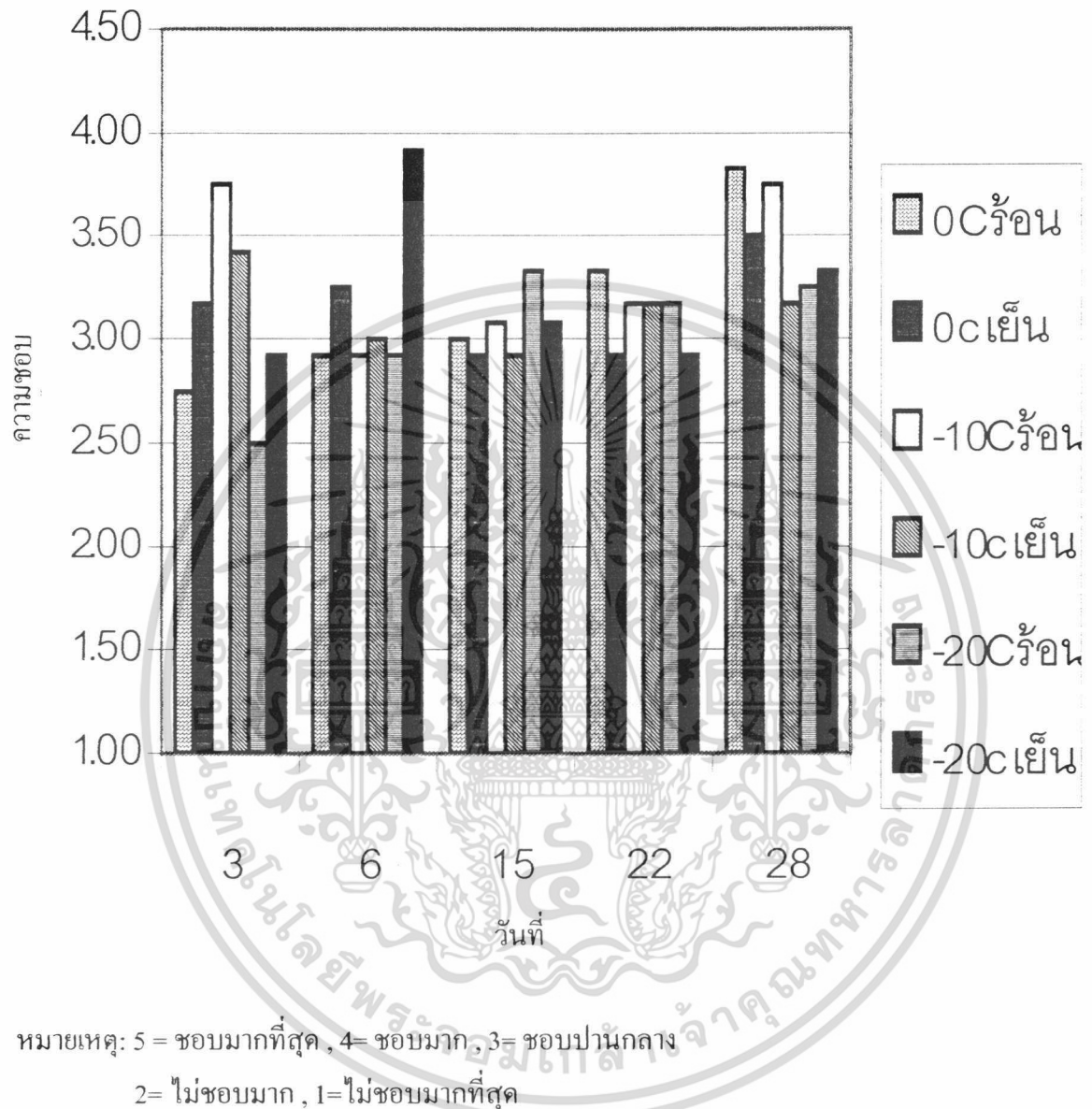
4.2 ผลการทดสอบทางด้านประสาทสัมผัส

ข้าวต้มมัดที่เก็บที่อุณหภูมิต่าง ๆ ในระยะเวลาต่างกัน นำมาละลายน้ำแข็งและนำไปนี้ึ่งเสิร์ฟพร้อมกันให้ผู้ทดสอบทำการทดสอบทางด้านความแข็งโดยใช้การทดสอบแบบ Scoring ให้คะแนน 5 ระดับ โดย 5 คือ แข็งเป็นไต่ทั้งเมล็ด และ 1 คือ นุ่มเหมือนข้าวต้มมัดทั่วไป และการยอมรับโดยรวม โดยใช้การทดสอบแบบ Hedonic scale 5 ระดับ โดย 5 คือ ชอบมากที่สุด และ 1 คือ ไม่ชอบมากที่สุด

ภาพที่ 4.2 แสดงผลการทดสอบทางประสาทสัมผัสทางด้านความแข็ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.3 แสดงผลการทดสอบทางประสาทสัมผัสทางด้านความชอบโดยรวม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการทดลอง พบว่า

ค่าคะแนนความแข็งในช่วง 1.5-2 แสดงว่า ผู้ทดสอบรู้สึกว่าการอัดเม็ดเริ่มแข็งแต่ไม่มีความรู้สึกเป็นไต

ค่าคะแนนความชอบ โดยรวมอยู่ในช่วง 3-4 แสดงว่า ผู้ทดสอบชอบปานกลางถึงชอบมาก ที่ทุกอุณหภูมิการเก็บและระยะเวลาเก็บ

จากการวัดเนื้อสัมผัสด้วยวิธี back extrusion พบว่าข้าวต้มมัดมีความแข็งเพิ่มขึ้นซึ่งชี้ให้เห็นว่าเกิดรีโทรกราเดชันขึ้น แต่เมื่อนำไปให้ความร้อนอีกครั้ง (reheat) โดยใช้นาน 15 นาที พบว่าข้าวต้มมัดที่เกิดรีโทรกราเดชันจะมีเนื้อสัมผัสเหมือนข้าวต้มมัดทั่วไป อย่างไรก็ตามผู้ทดสอบไม่สามารถรับรู้ได้

บทที่ 5

สรุปผลการทดลอง

จากการทดลองพบว่าอุณหภูมิเริ่มต้นในการแช่แข็งไม่มีผลต่อการเกิดรีโทรกราเดชัน แต่อุณหภูมิในการแช่แข็งมีผลต่อการเกิดรีโทรกราเดชันคือ ที่อุณหภูมิ 0°C เกิดรีโทรกราเดชันมากที่สุด และที่ -10°C และ -20°C มีการเกิดรีโทรกราเดชันที่ใกล้เคียงกันแต่จะมีอัตราการเกิดที่น้อยกว่า 0°C ส่วนระยะเวลาการแช่แข็ง 6 วันแรกจะเกิดรีโทรกราเดชันอย่างรวดเร็วของทุกอุณหภูมิ และเมื่อเวลาในการแช่แข็งเพิ่มขึ้น ที่ 0°C เกิดรีโทรกราเดชันเพิ่มขึ้น ส่วนที่ -10°C และ -20°C การเกิดรีโทรกราเดชันค่อนข้างคงที่ หลังจากนำข้าวต้มมัดมาคืนรูปแล้วนำมาทดสอบทางด้านประสาทสัมผัสพบว่าเนื้อสัมผัสใกล้เคียงกับผลิตภัณฑ์ข้าวต้มมัดที่ผ่านการนึ่งใหม่ๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ถ้าต้องการเก็บข้าวต้มมัดในระยะไม่เกิน 28 วัน สามารถเก็บที่อุณหภูมิ 0°C ได้ เพื่อประหยัดพลังงานและค่าใช้จ่าย เนื่องจากเมื่อนำข้าวต้มมัดมาทดสอบทางประสาทสัมผัสแล้วเนื้อสัมผัสไม่ต่างไปจากข้าวต้มมัดที่เก็บที่อุณหภูมิต่ำอื่น ๆ
2. ถ้าต้องการเก็บข้าวต้มมัดในระยะเวลาเกินกว่า 28 วัน ควรจะเก็บข้าวต้มมัดที่อุณหภูมิ -20°C เพราะอัตราการเกิดรีโทรกราเดชันยังคงที่และเกิดน้อย
3. ควรมีการศึกษาการแช่แข็งที่อุณหภูมิ -10°C เป็นระยะเวลาเกินกว่า 28 วัน เพื่อตรวจสอบการเกิดรีโทรกราเดชัน

เอกสารอ้างอิง

- Atwell, W.A., Hood, L.F., Lineback D.R., Varriano-Marston, E. and Zobel, H.F. 1988.
The Terminology and methodology associated with basic starch phenomena.
Cereal Food World. 33 : 306-311.
- Borchard, W. 1996. Rheologische untersuchungen zum einfluß von hydrokolloiden auf die
Geffrier-tau-stabilitat von starkek leistem. Starch/Starke. 48 : 52-57.
- Kluciniec, J.D. and Thomson, D.B. 1999. Amylose and amylopectin interact in retrogradation
of dispersed high-amylose starch. Cereal Chem. 76(2) : 282-291.
- Leon, A. E. 1997. Effect of freezing and frozen storage on the gelation retrogradation
of amylopectin in dough baked in a differential scanning calorimetry. Food
Research International. 36 : 357-368.
- Silverio, J. Et al. 2000. The effect of temperature cycling on the amylopectin
retrogradation of starches with different amylopectin unit chain length distribution.
Carbohydrate Polymer. 42 : 175-184.
- Slade, L. and Levine, H. 1991. Beyond water activity : recent advavces based on and alternative
approach to the assessment of food quality and safety. Crit. Rev. Food Sci. Nutri. 30 : 115-
360
- Tako, M. and Hizukuri, S. 2000. Retrogradation mechanism of rice starch. Cereal Chem.
77(4): 473-477.
- Wang Y. J. and Jane J. 1994. Correlation between glass transition temperature
and starch retrogradation in the presence of sugars and maltodextrin. Cereal
Chem. 71(6) : 527-531.

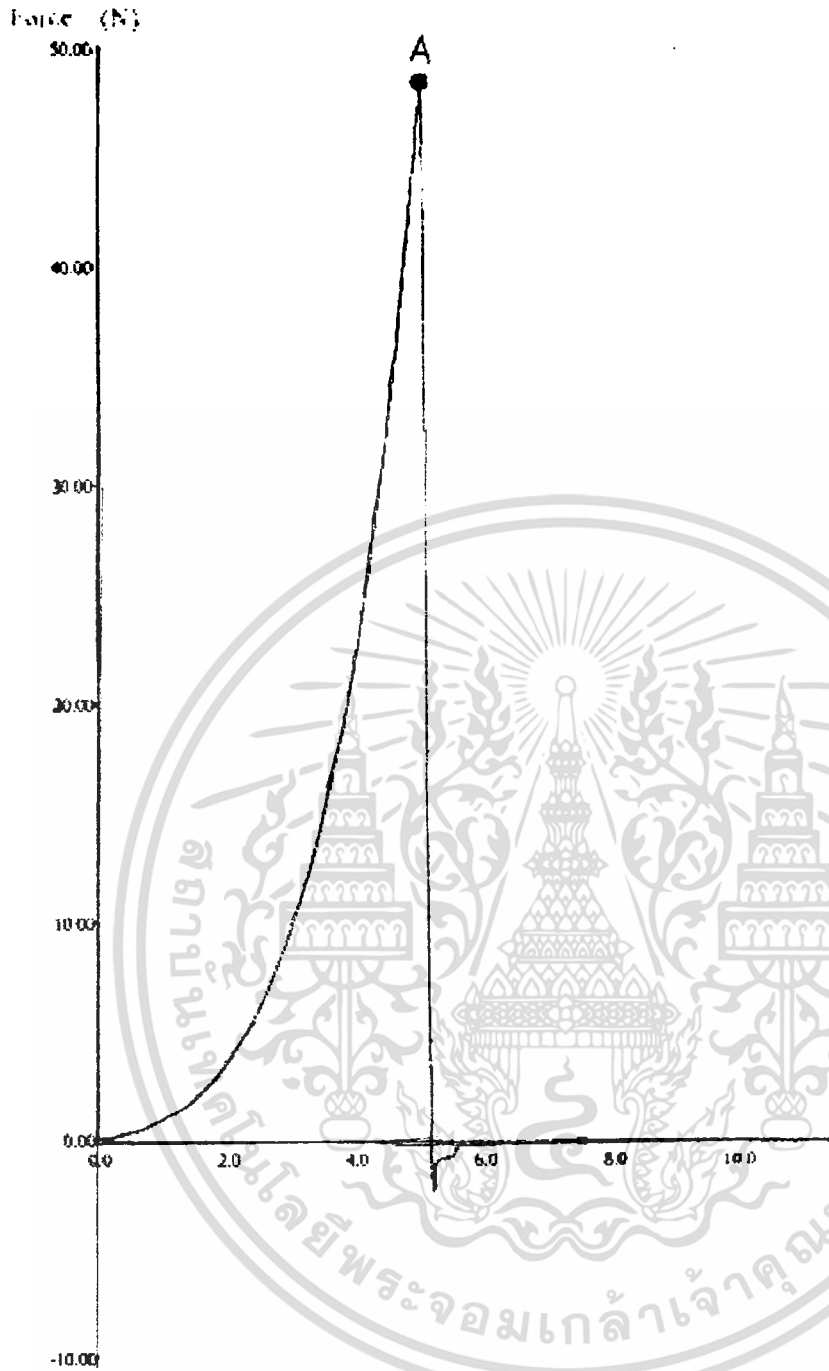
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก ก

การวัดเนื้อสัมผัสด้วยวิธี back extrusion

วัดเนื้อสัมผัสด้วยวิธี Back Extrusion (BE) เพื่อศึกษาลักษณะเนื้อสัมผัสของข้าวต้มมัดโดยใช้ Back Extrusion รุ่น TA-XT2i ขนาดรับน้ำหนัก 5 กิโลกรัม และอ่านได้ละเอียดถึง 0.1 กรัม ใช้โปรแกรม Back Extrusion ทดสอบความแข็ง (Hardness)

การวัดเนื้อสัมผัสของข้าวต้มมัดแช่แข็งทำโดยนำข้าวต้มมัดที่ผ่านการแช่แข็งมาละลายน้ำแข็ง (thaw) ซึ่งเฉพาะส่วนที่เป็นข้าวเหนียว 10-15 กรัม บรรจุตัวอย่างลงใน test cell รูปทรงกระบอกขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 6 เซนติเมตร นำไปวัดด้วยวิธี Back Extrusion ที่มีหัววัดขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 35 มิลลิเมตร ซึ่งต่อกับ load cell ของเครื่อง ความเร็วของหัววัดที่เคลื่อนที่ลงก่อนสัมผัสข้าวเหนียว (Pre-test speed) 1.0 มิลลิเมตร/วินาที ความเร็วของหัววัดขณะที่เคลื่อนที่ลงในเนื้อข้าวเหนียว (Test speed) 1.0 มิลลิเมตร/วินาที ความเร็วของหัววัดขณะที่เคลื่อนที่ขึ้นจากข้าวเหนียว (Post-test speed) 10.0 มิลลิเมตร/วินาที และระยะทางที่หัววัดเคลื่อนที่ลงในเนื้อข้าวเหนียวเท่ากับร้อยละ 50 (50% strain)

ภาพ ก.1 ตัวอย่างผลการวัดความแข็งแรงของข้าวต้มมัดด้วยเครื่องวัด texture analysis วิธี back

Extrusion

A คือ ค่าแรงสูงสุด (นิวตัน) ที่วัดจากข้าวต้มมัดหลังการคืนรูป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก ข

ตารางที่ ข.1 ค่าความแข็งและความชอบ โดยรวมของข้าวต้มมัดที่ระยะการเก็บ 3 วัน

ผลิตภัณฑ์		ความแข็ง	ความชอบโดยรวม
0 °C	ร้อน	2.50 ± 0.90	2.75 ^{bc} ± 0.87
	เย็น	1.75 ± 0.87	3.17 ^{abc} ± 1.11
-10 °C	ร้อน	1.75 ± 0.87	3.70 ^a ± 0.96
	เย็น	2.17 ± 1.03	3.42 ^{ab} ± 0.10
-20 °C	ร้อน	2.58 ± 0.10	2.50 ^c ± 0.80
	เย็น	2.42 ± 0.67	2.92 ^{bc} ± 0.67

ตารางที่ ข.2 ค่าความแข็งและความชอบ โดยรวมของข้าวต้มมัดที่ระยะการเก็บ 6 วัน

ผลิตภัณฑ์		ความแข็ง	ความชอบโดยรวม
0 °C	ร้อน	1.92 ± 0.80	2.92 ± 0.79
	เย็น	1.50 ± 0.67	3.25 ± 1.14
-10 °C	ร้อน	1.75 ± 0.62	2.92 ± 0.79
	เย็น	1.50 ± 0.52	3.00 ± 0.95
-20 °C	ร้อน	1.58 ± 0.79	2.92 ± 1.08
	เย็น	1.67 ± 0.65	3.42 ± 0.10

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ ข.3 ค่าความแข็งและความชอบโดยรวมของข้าวคั่วมัดที่ระยะการเก็บ 15 วัน

ผลิตภัณฑ์		ความแข็ง	ความชอบโดยรวม
0 °C	ร้อน	1.75 ± 0.96	3.00 ± 0.85
	เย็น	2.08 ± 0.79	2.92 ± 0.67
-10 °C	ร้อน	1.50 ± 0.52	3.08 ± 0.67
	เย็น	1.92 ± 0.90	2.92 ± 0.90
-20 °C	ร้อน	1.83 ± 1.11	3.33 ± 1.15
	เย็น	1.58 ± 0.79	3.08 ± 0.90

ตารางที่ ข.4 ค่าความแข็งและความชอบโดยรวมของข้าวคั่วมัดที่ระยะการเก็บ 22 วัน

ผลิตภัณฑ์		ความแข็ง	ความชอบโดยรวม
0 °C	ร้อน	1.50 ± 0.67	3.33 ± 0.49
	เย็น	1.67 ± 0.65	2.92 ± 0.51
-10 °C	ร้อน	1.75 ± 0.75	3.17 ± 1.11
	เย็น	1.75 ± 0.87	3.17 ± 0.72
-20 °C	ร้อน	1.58 ± 0.10	3.17 ± 0.94
	เย็น	1.92 ± 1.16	2.92 ± 1.38

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ ข.5 ค่าความแข็งและความชอบโดยรวมของข้าวคั้ม่มัดที่ระยะการเก็บ 28 วัน

ผลิตภัณฑ์		ความแข็ง	ความชอบโดยรวม
0 °C	ร้อน	1.42 ± 0.67	3.83 ± 0.94
	เย็น	1.50 ± 0.90	3.50 ± 0.67
-10 °C	ร้อน	1.42 ± 0.51	3.75 ± 0.62
	เย็น	2.08 ± 0.10	3.17 ± 0.94
-20 °C	ร้อน	1.67 ± 1.07	3.25 ± 0.96
	เย็น	1.67 ± 0.78	3.33 ± 0.78

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก ก

แบบประเมินผลทางประสาทสัมผัส

(Hedonic Scaling Test)

ชื่อผู้ทดสอบชิม ..... วันที่ .....

ชื่อผลิตภัณฑ์ ข้าวต้มมัดแช่แข็ง

คำชี้แจง โปรดทดสอบตัวอย่างต่อไปนี้ และให้ระดับความชอบและไม่ชอบต่อผลิตภัณฑ์ ข้าวต้มมัดแต่ละตัวอย่าง ใช้สเกลที่เหมาะสมเพื่อแสดงให้เห็นว่าท่าน ได้อธิบายความรู้สึกชอบและไม่ชอบในระดับใด โปรดให้เหตุผลในการอธิบายความรู้สึกของท่านด้วย การแสดงความรู้สึกของท่านอย่างแท้จริงจะเป็นประโยชน์ต่อการทดลองเป็นอย่างมาก

กำหนดการให้คะแนน

5 = แข็งเป็นไตทั้งหมด	5 = ชอบมากที่สุด
4 = แข็งเป็นไตมาก	4 = ชอบมาก
3 = แข็งและเริ่มเป็นไตเล็กน้อย	3 = ชอบปานกลาง
2 = เริ่มแข็งแต่ไม่มีความรู้สึกเป็นไต	2 = ไม่ชอบมาก
1 = นุ่มเหมือนข้าวต้มมัดทั่วไป	1 = ไม่ชอบมากที่สุด

ระดับความชอบ	ผลิตภัณฑ์ตัวอย่าง					
	215	548	102	339	451	289
ความแข็ง	.....	.....	.....	.....	.....	.....
ความชอบรวม	.....	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัติผู้เขียน

1. นายกฤษณะ วัชรเกียรติศักดิ์ เกิดที่ จ. เพชรบุรี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนพรหมมานุสรณ์ จ.เพชรบุรี ศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิศวกรรมแปรรูปอาหาร โครงการคณะอุตสาหกรรมเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
2. นางสาวจตุพร สอนศรีนุสรณ์ เกิดที่ จ. ลำพูน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน ศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิศวกรรมแปรรูปอาหาร โครงการคณะอุตสาหกรรมเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
3. นายอนิรุช นุญมาเลิศ เกิดที่กรุงเทพฯ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนบางกะปิ กทม. ศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิศวกรรมแปรรูปอาหาร โครงการคณะอุตสาหกรรมเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้